

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ МАЛОЇ ПРОЗИ ВОЛОДИМИРА ГЖИЦЬКОГО

Тетяна СКУРАТКО

кандидат філологічних наук

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ORCID: 0000-0001-7196-987X

tanyabidov@gmail.com

Алла ПАНАСЮК

кандидат філологічних наук

Тернопільського кооперативного фахового коледжу

вул. Руська, 17, м. Тернопіль

ORCID: 0009-0000-2539-8295

panasukalla@ukr.net

У розвідці досліджено розповідну структуру малої прози Володимира Гжицького в контексті розвитку української прози ХХ ст., окреслено ідейно-тематичну й жанрово-стильову своєрідність прозових творів письменника, показано їхні структурні особливості, охарактеризовано типологічні персонажні групи, указано на автобіографічний характер малої прози автора, досліджено сюжетно-композиційну майстерність митця, розкрито особливості художнього часу і простору малої прози автора як важливого жанрового чинника. Значну увагу зосереджено на характеристиці жанрового розмаїття малих епічних форм Володимира Гжицького, розкриттю концепції особистості автора та її втілення у художній творчості митця. Доведено, що синтез різних родо-жанрових ознак спричиняє виникнення нових жанрових різновидів малої прози у творчості письменника.

Творчість В. Гжицького розглядається в аспекті родо-жанрової динаміки на основі виявлення тенденцій ліризації висловлювання, а також характеру його функціонування у малій прозі письменника. Указано на те, що характерною жанровою своєрідністю прози Володимира Гжицького раннього періоду є його трансформований різновид малої епічної форми – новели й оповідання, у яких митець поєднав їхні жанрові ознаки, наповнивши нову жанрову модель проникливими живописними деталями, лейтмотивами, нюансами у відтворенні переживань, настроїв персонажів. Зауважено, що у творчості митця значне місце відводиться жанру лаконічної, ескізної-етюдної новели, побудованої на емоційній експресії. При цьому відбувається ліризація розповіді, яку веде гомодієгетичний наратор,

інколи ліричний суб'єкт, персонаж-свідок. Саме тому сюжети прозових творів письменника відзначаються динамічною дією, несподіваною розв'язкою, ускладненою композицією.

Окреслено новаторство В. Гжицького у творенні малих прозових жанрів, схарактеризовано єдність стилю автора у творах різних жанрів, розкрито його роль і місце в українському загальнолітературному процесі.

Ключові слова: жанр, мала проза, модернізм, новела, оповідання, поетика, художній дискурс, художній світ.

GENRE ORIGINALITY OF THE SHORT PROSE OF VOLODYMYR GZHYTSKY

Titiana SKURATKO

PhD in Philology

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National

Pedagogical University

2 Maksyma Kryvonosa str., Ternopil

ORCID: 0000-0001-7196-987X

tanyabidov@gmail.com

Alla PANASIUK

PhD in Philology

Ternopil Cooperative Professional College

17 Ruska str., Ternopil

ORCID: 0009-0000-2539-8295

panasukalla@ukr.net

The research examines the narrative structure of Volodymyr Gzytskyi's short prose in the context of the development of Ukrainian prose of the 20th century, outlines the ideological, thematic and genre-stylistic peculiarities of the writer's prose works, shows their structural features, characterizes typological character groups, points to the autobiographical nature of the author's short prose, investigates the plot – the compositional skill of the artist, the features of the artistic time and space of the author's short prose as an important genre factor are revealed. Considerable attention is focused on the characteristics of the genre variety of small epic forms of Volodymyr Gzhitskyi, the disclosure of the concept of the author's personality and its embodiment in the artistic work of the artist. It has been proven that the synthesis of various gender-genre features causes the emergence of new genre varieties of short prose in the writer's work.

The work of Volodymyr Gzhitskyi is considered in the aspect of genre dynamics based on the identification of the tendencies of the lyricization of the statement, as well as the nature of its functioning in the writer's short prose.

It is pointed out that the characteristic genre peculiarity of Volodymyr Gzhitskyi's prose of the early period is its transformed variety of small epic form - novella and short stories, in which the artist combined their genre features, filling the new genre model with insightful pictorial details, leitmotifs, nuances in the reproduction of the characters' experiences and moods. It is noted that a significant place in the artist's work is given to the genre of laconic, sketch-etude short story, built on emotional expression. At the same time, the story is lyricized, which is led by a homodiegetic narrator, sometimes a lyrical subject, a character-witness. That is why the plots of the writer's prose works are characterized by a dynamic action, an unexpected resolution, and a complicated composition.

The scientific article outlines V. Gzhitskyi's innovation in the creation of small prose genres, characterizes the unity of the author's style in the works of various genres, reveals his role and place in the Ukrainian general literary process.

Key words: *genre, short prose, modernism, novella, short story, poetics, artistic world, artistic discourse.*

Постановка проблеми. Сьогодні надзвичайно важливо об'єктивно, по-новому прочитувати творчість письменників радянського періоду, адже їхнє художнє слово було забороненим або тенденційно потрактованим у тоталітарному метакритичному дискурсі. Українська література є «неповною» (за Д. Чижевським) без переосмислення стереотипів тоталітарної епохи, без неупередженого поцінування унікальності творчості замовчуваних мистецьких постатей, що допоможе нашому літературознавству, як зазначала Віра Агеєва, «поступово повернути втрачену пам'ять» [1, с. 5]. У цьому контексті цікавою є думка Дмитра Павличка, який зазначав, що «сьогодні особливо болісно усвідомлювати, що майже всі видання репресованих у 30-ті роки письменників, яким уже пощастило з'явитися, мають серйозні пропуски, недогляди, бліді передмови, де найважливіше замовчується і спотворюється, а замовчування – форма спотворення історії» [2, с. 13]. Через це «реабілітація проскрибованого українського художнього слова 20–30-х років потребує уважного вивчення. Це справа примноження нашого духовного багатства» [2, с. 14].

Саме тому в контексті сучасних постколоніальних літературознавчих студій актуальним є звернення до творчого доробку В. Гжицького, який намагався донести до читача, що українці – нація індивідуальна, неповторна, заслуговує на повагу і має право на незалежність, власний культурний розвиток з урахуванням її історико-національних особливостей. Твори письменника привертають увагу правдивістю змалювання обставин і характерів, проникненням у психологію персонажів, точністю та зримістю деталей, а також художнім розкриттям і утвердженням таких моральних рис людини, як гідність, совість, відповідальність, патріотизм. Ключовою ідеєю прози митця є гуманізм. Тема відродження людини й України проходить яскравою ниткою крізь усю творчість письменника.

Прозовий доробок В. Гжицького є важливою, однак малодослідженою сторінкою на тлі складних літературних та історико-політичних перипетій ХХ ст.

Офіційна цензура таврувала у його творах усе, що не вписувалося в канони соцреалізму, закидаючи авторові партійну млявість, націоналізм, змушувала митця переробляти твори.

Творчість В. Гжицького, зважаючи на довгу заборону його творчості, лише схематично окреслена у працях І. Дорошенка, М. Новицького, М. Плісецького, Л. Тимошенко, А. Халімончука, С. Шаховського. Серед сучасних дослідників творчості митця варто назвати М. Левченко, Р. Лубківського, В. Мельника, А. Михайлову, М. Ониськіва, І. Приходько, Л. Романенка, Л. Сеника, М. Ткачука. Відрадно, що сьогодні творчість В. Гжицького повертається до українських читачів із забуття. У цьому контексті заслуговують на увагу нові дисертаційні праці щодо творчості митця А. Панасюк та Ю. Волощук. Варто зазначити, що окремі праці, присвячені творчості В. Гжицького, виходячи з радянського канону є надмірно ідеологізованими і потребують науково-творчого переосмислення. Також поки що немає комплексного монографічного дослідження творчого доробку В. Гжицького.

Тож зазначимо, що і сьогодні твори В. Гжицького є непересічним мистецьким явищем доби «Розстріляного відродження» і вагомим внеском в естетичну думку України. Багато порушених автором питань у складні 20–30-ті роки ХХ ст. не втратили своєї актуальності. Отже, на нашу думку, дослідження періоду українського модернізму неможливе без детального опрацювання прозової спадщини В. Гжицького.

Мета статті. Метою наукової праці є систематизація жанрової своєрідності малої прози В. Гжицького, з'ясування її проблематики, що дає розуміння складнощів доби тоталітаризму, катастрофічних наслідків радянської політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська мала проза 20–30-х років ХХ ст. була різнобічною та суперечливою і, за словами І. Денисюка, «виявила надзвичайну оперативність. В українській літературі форми малої прози стають на початку ХХ ст. провідними і досконало витонченими» [3, с. 110]. На теренах Західної України яскравими представниками малої прози того часу були О. Бабій, В. Бобинський, М. Ірчан, К. Поліщук, У. Самчук, В. Гжицький. У цій когорті митців яскраво виділявся уродженець Теробовлянщини Володимир Зенонович Гжицький (учень Василя Пачовського) – талановитий, видатний український письменник, публіцист, перекладач, мемуарист, член літературної організації «Західна Україна», людина великої внутрішньої волі, якої не зламали десять років заслання у виправно-трудовому таборі у Республіці Комі. Уважаємо, що саме Володимир Гжицький зумів розширити жанровий репертуар західноукраїнської малої прози вже на етапі її становлення (1914–1922 рр.), коли вона ще не була ідеологічно поділеною, але заявила про себе низкою цікавих, політично актуальних і гострих творів. «Її зачинателі шукали теми, свого героя у буремній дійсності, у боях із ворогом західноукраїнського люду, інтереси якого обстоювали й захищали. Не все вдавалося їм, часом підводили пошуки форми, художня недосконалість, але надихані великими ідеями часу, вони все ж впливали на читача», – зазначає М. Дубина [4, с. 19].

Характерною жанровою своєрідністю прози В. Гжицького раннього періоду є його трансформований різновид малої епічної форми – новели й оповідання, у яких митець поєднав їхні жанрові ознаки, наповнивши нову жанрову модель проникливими живописними деталями, лейтмотивами, нюансами у відтворенні переживань, настроїв персонажів. Цікавими є і його етюди («Петрикові чорногузи» (1966) – чотирнадцять етюдів про птахів). А також у його творчості з'являється жанр лаконічної, ескізної-етюдної новели, побудованої на емоційній експресії. При цьому відбувається ліризація розповіді, яку веде гомодієгетичний наратор, інколи ліричний суб'єкт, персонаж-свідок. Тому сюжети прозових творів письменника відзначаються динамічною дією, несподіваною зміною настроїв, неочікуваною розв'язкою, тематичною багатоплановістю, самоаналізом героя, ускладненою композицією. Вражають його малі прозові твори і напруженістю сюжету, оголеністю почуттів, експресивністю. Часто відчувається, що оповідачем є людина з важкою долею, людина, що пройшла крізь життєву бурю, адже і життєва стежка В. Гжицького була тернистою: митець був змушений розійтися із коханою дружиною Марією, відбувши покарання, він лише на схилі літ мав змогу повернутися на рідну землю (заарештований 38-літнім, а в Україну зміг повернутися, коли мав уже 61 рік).

1923–1932 рр. – активний, піковий період становлення і розвитку малої епічної форми. Зазначимо, що на перший план вийшли новела та оповідання, які були зрозумілі читачам. Саме ці два жанри стають домінуючими у ранній період творчості В. Гжицького. Автор вдається до засобів часової умовності, непослідовного історичного розвитку, окремі події змальовує ескізно, опускаючи проміжні історичні етапи (збірка оповідань «Цісарське право» (1931) [5]). У малих прозових жанрах митець часто звертається до суспільно-соціальних, етико-моральних проблем, що поєднує його творчість із практикою О. Кобилянської, В. Стефаніка, І. Франка, М. Черемшини, Л. Мартовича, для яких характерними були експресіоністська та імпресіоністична манера письма, глибокий психологізм, емоційна насиченість образу, напруга людських почуттів, несподіваний фінал. Зазначимо, що Володимир Гжицький у малій прозі розвивав традиції своїх попередників у галузі жанрології.

У творах 20–30-х років В. Гжицький переважно звертався до тем із життя Західної України – «моєї поневоленої, далекої, коханої батьківщини», як писав він у новелі «Могікани». У річищі художнього дискурсу того часу прозаїк акцентував увагу на злидарюванні західноукраїнської селянської бідноти («Родина Струсів» (1978)), відтворив картини жорстокої польсько-шляхетської пацифікації («Погоня» (1978)).

Тож, проаналізувавши малу прозу Володимира Гжицького, виокремимо три ключові жанри: оповідання (твори для дітей) «Комашина громада» (1926), «Колібри» (1964), «Казка» (1978), «Поєдинок» (1978), «Ведмедик» (1978), «Дрімлюга» (1978), «Дика качка» (1978), «Земляк» (1978); новелістичне оповідання («Цісарське право» (1928)) та новели: «Бунтар» (1923), «Спомин» (1926), «Трясовина»

(1927), «Кам Кабир» (1928), «Індіян» (1928), «Злодій» (1928), «Ларивон» (1929), «Могікани» (1929), «Лось» (1956), «Маланка» (1970), «Онуфрій Дума» (1970), «Побачення» (1970), «Родина Струсів» (1978), «Погоня» (1978). Варто зазначити, що серед малих прозових жанрів у творчому доробку митця раннього періоду домінуючою є новела.

Зазначимо, що окремі малі прозові твори В. Гжицького важко жанрово окреслити, оскільки вони за жанровими ознаками тяжіють то до оповідання, то до новели. Зауважимо, що Іван Денисюк такий процес, коли один жанр неможливо відрізнити від іншого через їхню спорідненість, називає трансформацією або концентрацією: «Багатоманітність новелістичних структур підпорядкована двом взаємопов'язаним і, здавалось би, амбівалентним тенденціям: концентрації і розкнутості в природі жанрової структури» [3, с. 149]. Отже, у доробку В. Гжицького 20–30-х років найповніше функціонували новела та новелістичне оповідання, які на жанротворчому рівні є надзвичайно близькими.

Осмилюючи функції та призначення оповідання й новели, В. Гжицький створив трансформований різновид малої епічної прози – новелістичне оповідання, за словами І. Денисюка, «гібрид різних прозових форм» [3, с. 206]. Адже на початку століття «у малій прозі відчувається намагання дещо почерпнути з великих форм прози» [3, с. 206]. Цей аспект простежується у «Цісарському праві» (1928) [5] В. Гжицького, саме воно є «новелістичним оповіданням», у якому органічно поєднано жанрові ознаки оповідання та новели, що було характерним для української літератури початку ХХ ст. («Жебрачка» Т. Бордуляка, «Гуси» О. Авдіковича, «На нові гнізда» В. Потапенка). Йдеться про спільні тенденції українського письменства з естетичними явищами світових літератур. «Спостерігається тяжіння до чіткішої дефініції жанрів, зростає культура підзаголовків, множаться різновиди малої прози» [3, с. 213]. Автор пише не просто оповідання, а новелізує його у дев'ятьох частинах. Митець, зображуючи звичаї, події того часу, акцентує увагу на гостроті фабули, характеротворенні, внутрішньому світові людини, її переживаннях. В. Гжицький ніби накладає ці два окремі жанри, і в результаті виділяється новий жанровий різновид – новелістичне оповідання.

Тож характерною жанровою своєрідністю творчості В. Гжицького є його трансформований різновид малої епічної прози – новелістичне оповідання, у якому автор поєднав ознаки жанру оповідання і новели, а результатом став новий жанровий різновид твору, що характеризується проникливими живописними деталями, лейтмотивами, нюансами у відтворенні переживань, настроїв персонажів. При цьому відбувається ліризація оповіді, яку веде гомодієгетичний наратор, інколи ліричний оповідач. Тому сюжети прозових творів письменника відзначаються динамічною дією, несподіваною розв'язкою, ускладненою композицією.

Більшість прозових творів малого жанру, написаних В. Гжицьким у 20-х роках ХХ ст., увійшла до збірки «Цісарське право» (1931) [5], назву якій дало одноіменне оповідання, адже «взаємодія новелістичних, нарисових і романних текстів, певний симбіоз епіки були доволі поширені в українській літературі, починаючи

з другої половини 20-х років ХХ ст.» [6, с. 306–307]. Зображуючи свого країнина-земляка, новеліст окреслив його характер як непересічної особистості, а головне – він змальовував динаміку характерів навіть у такому «необ’ємному» жанрі, як новела.

Тематика новел митця звернена до минулого і сучасного життя галичан. Прозаїк відтворював їхні радощі і страждання, світлу віру і безнадію («Бунтар» (1923), «Трясовина» (1927), «Злодій» (1928), «Індіян» (1928), «Ларивон» (1929), «Могікани» (1929) тощо). Так постає образ його батьківщини, яка тоді перебувала під владою панської Польщі. Саме тому з дев’яти творів збірки сім відтворюють узагальнені картини життя народу та його краю, ностальгічні нотки за яким пронизують художній наратив новел. Тут він знаходить у знайомому щось незнайоме, непомічене ніким, відкриває в людині її неповторну душу, яка завжди прагне розкритися. Як і його вчителі, В. Гжицький у художній дискурсивній практиці був вірний реалістичному способу моделювання світу й людини, але впроваджував модерністську, новітню техніку наративу, вдаючись до імпресіоністичної поетики, виразної деталі, метафори, яскравого епітета, щоб об’ємно намалювати картину.

В. Гжицький постає перед читачем надзвичайно уважним до деталей, наприклад часто у його малих прозових жанрах ідейний зміст захований у підтексті, а назва твору є символічною. Так, промовистими були назви творів митця, які часто мають екзотичне, неукраїнське походження («Індіян» (1928), «Кам Кабир» (1928), «Могікани» (1929)). Також у В. Гжицького важливими чинниками характеристики літературних типів є діалог, монолог, самохарактеристика, а важливу естетичну функцію у художньому світі творів митця відіграють пейзажі, картини яких увиразнюються, психологізуються за допомогою світлових ефектів, кольористики, художньої деталі, відчуттів і настроїв оповідача. Так, у малих прозових жанрах В. Гжицький часто виділяє одну яскраву деталь, співзвучну чи контрастну з душевним станом персонажа, тим самим психологізуючи оповідь, відводячи важливу роль психологічному аналізу та майстерному художньому відтворенню внутрішнього світу героя. Це дає можливість глибоко розкрити переживання, майстерно поєднати реальність і художній вимисел, інтригувати читача несподіваними поворотами сюжетної дії.

Використовуючи елементи імпресіоністичної поетики (гра світлотіней, семантика кольору, звукові навантаження тощо), наратор Гжицького відтворює враження і почуття персонажа, ємно моделює його внутрішній світ, гнучко вдаючись до зображальності, що служить важливим художнім елементом поетики, яка поєднує триєдині чинники: філософський, психологічний та естетичний. У контексті останнього художні картини Володимира Гжицького наповнені закоханістю у все природне, рідне, земне. Ця любов має витoki у дитинстві (любов до природи, рідної землі, людей праці). Природа в автора антропоморфна, тому людина до неї ставиться, як до собі рівної, як до живої. У такий спосіб новеліст розв’язує проблему добра і зла у світі, утверджуючи думку, що порушення рівноваги у просторі природи призводить до нещастя і дисгармонії. У цьому контексті

вражає опис природи у новелі «Лось»: «Довкола панувала могильна біла тиша, немов земля вся канула в небуття. Тайга зацімліла від крижаної стужі; окам'яніло небо, поблідли зорі, і місяць зупинився у своєму поході, прислухаючись до глибокої тиші» [7, с. 5–6]. Вражає і психологізація оповіді: «Від того гуркоту, здавалось, сонце померкло, природа завмерла в очікуванні, немов і потік зупинився. У першу мить лосик застиг на місці, потім тривожно оглянувся і, опам'ятавшись, помчав своїми слідами до того місця, де залишив матір. Вона бігла йому на зустріч. З розширеними від переляку очима, роздутими ніздрями, перескакуючи через бурелом і сушняк, грізно форкаючи, летіла, мов птах, мов вихор. Переляк матері передався йому, і він побіг за нею у глиб тайги» [7, с. 6]. Реципієнт наче відчуває переляк і весь страх молоденького лосика від пострілів. Також зазначимо, що автор дуже тонко відчуває багатобарвність народної розмовної мови, її красу і великі можливості. Він уміє відтворити найвище психологічне напруження героя, примусити читача затремити від хвилювання.

Можемо впевнено констатувати, що В. Ѓжицький утверджує у своїй творчості модерністську стильову манеру письма, застосовуючи традиційну й модерну сюжетно-композиційну організацію творів. Зазначимо, що композиційно мала проза В. Ѓжицького є складною, характеризується модерністськими прийомами, оскільки наповнена часо-просторовими зміщеннями, ретроспекціями, видіннями і візіями.

Як і Г. Косинка та В. Стефанік, В. Ѓжицький дотримувався принципів лаконічності, стислості письма, ємності думки, відсутності авторських коментарів. Його новелам притаманні естетична виразність художньо-композиційних елементів (події, пейзажної деталі, художнього стану), гра словом, що спостерігаємо у новелі «Помста»: «Смерть перед очима стала ближче, ніж учора. З відчаю ведмідь кидається напролом уперед, бо назад нема вороття, ззаду наступає море вогню. Дим виїдає очі. Вітер несе його цілі хмари, дихати немає чим. Ще хвилина, і він задихнеться. Знову біжить, коли раптом із диму виринає постать жінки. Побачивши звіра, вона несамовито кричить і замахується чимсь блискучим. Але ведмідь не чекає удару, валить жінку на землю, рве зубами її горло і з закривавленою пащею тікає туди, де ще немає диму, гнаний панічним жахом перед пострілами, людьми, вогнем...» [8, с. 37]. Характерно, що В. Ѓжицький, як і В. Стефанік, ототожнював себе зі своїми героями, виявляв просту людину села не лише у винятковій, екстремальній ситуації, а й у хронічній, максимально розкриваючи при цьому зболену душу мужика, знедолену людину, що перебуває на межі життя і смерті. У малій прозі В. Ѓжицького, як і у новелістиці В. Стефаніка, спостерігаємо, що конденсацією страждань своїх героїв та зболеним співчуттям до них автор розмикає час і простір, беручи вічні теми, завжди актуальні проблеми, прозаїк їх художньо узагальнює, виводячи болі та пережиття простої людини на рівень загальнолюдських.

Уважаємо, що специфіка малих прозових жанрів В. Ѓжицького базується на домінантних жанротворчих чинниках, які окреслилися в результаті його художніх шукань, що відбувалися у складний час суспільного життя, у час, коли до

митців слова застосовувалися сталінські репресивні методи. Зазначимо, що характер художніх шукань автора має яскраво виражений національно-експериментальний колорит, що засвідчують його твори, адже Володимир Гжицький завжди своїх персонажів змальовує у річищі гуманізму, що йшло в розріз із соціалістично-реалістичним методом.

Важливо, що у центрі твору наратор-усезнавець завжди ставить не подію, а людину як виразника складної політичної та об'єктивної реальності. Важливими жанротворчими чинниками є аналепсис (повернення в минуле), домінування гетеродієгетичного наративу та показ людських почуттів у триєдиному вияві: до людини, до Батьківщини та інших національностей. Малі прозові твори письменника часто містять елементи ліризму, драматизму, романтики та автобіографії. Важливу естетичну функцію у змалюванні психіки персонажа відіграє пейзаж, який часто змінюється завдяки різним світловим ефектам, порам доби, настроям оповідача.

В. Гжицький не намагається епічно широко показати чи описати якісь події або деталі, навпаки, він виділяє одну яскраву деталь, співзвучну чи контрастну з душевним станом персонажа. Важливу роль при цьому відіграють психологічний аналіз та його художнє відтворення, що допомагає митцеві проникати у внутрішній світ персонажів. Це дає можливість глибоко розкрити їхні переживання, майстерно поєднати реальність і художній вимисел, інтригувати читача несподіваними поворотами сюжетної дії. Використовуючи елементи імпресіоністичної поетики, наратор Гжицького по-новаторськи відтворює враження і почуття персонажа, його складний внутрішній світ.

Отже, продовжуючи традиції поетики і стилю В. Стефаніка, М. Коцюбинського, М. Яцківа, Є. Ярошинської, Ю. Яновського, Г. Косинки, М. Хвильового (лаконізм, мінорний настрій, потік свідомості, проблема «зайвих людей», імпресіоністичні образи, схильність до мовних нововведень, психоаналіз соціальних явищ, напружений момент у душі героя, уведення у сюжетну канву екзотичних елементів, топосів, використання мандрівної тематики), В. Гжицький створює новели нового типу з особливим видом структурування світу, спрямованого на відтворення внутрішнього світу персонажів. Їх аналіз засвідчує наявність мотивів та образів, які мають філософський характер, зумовлюючи пошук відповідей на вічні питання: про сенс життя і смерті, покори і бунту, добра і зла, свободи і духовного рабства, любові і ненависті, самотності й віри. Дослідження особливостей стильової палітри новелістики В. Гжицького показує, що головними чинниками її жанрової модифікації є такі явища, як стильовий синтез фольклорного та літературного образотворення (що є чинником стильової еволюції), перекодування образів, психологізм. Важливо наголосити, що окремі новели митця із сильним ліричним струменем («Спомин», «Трясовина») наближаються до безфабульних новел, зокрема Є. Гуцала (збірки «Хустина шовку зеленого» (1966), «Запах кропу» (1969)). Імпресіоністичне образотворення В. Гжицького позначене яскравою метафоричністю з елементами «потоків свідомості», «дитячим» баченням світу. Саме система епітетів, порівнянь, «промовистих» назв і прізвищ та їх

синтез у складній ієрархії зумовлюють ускладнену і глибинну метафоричність, яка пронизує структуру образів. Звідси і полісемантика зображуваного.

Таким чином, мала проза митця відзначається ускладненими формами усно-розмовного мовлення, цілісними, завершеними образами, документальною точністю факту, філософськими узагальненнями, глибокою психологізацією, здатністю одиничне підносити до всезагального. Як наслідок, мала проза В. Гжицького поєднує у собі триєдині виміри художнього світу: філософський, психологічний та естетичний.

Висновки й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проза В. Гжицького відображає літературну ситуацію цілої епохи в Україні (1920 – початок 1970-х років) з її втратами та здобутками, ідейністю та стильовою парадигмою.

У малій прозі В. Гжицького виявляється уміння митця розкрити творчий задум так, що ідеї не нав'язуються автором у реченнях, а випливають із логіки й атмосфери оповіді. Тобто наратор не пропагує моральні чесноти, а залучає читача до активного сприймання порушених проблем, спонукаючи реципієнта до роздумів і відповідних висновків.

Отже, мала проза В. Гжицького є яскравим зразком модерного письма, непересічним літературним явищем, яскравим мистецьким полотном доби і вагомим внеском в естетичний дискурс України. Окреслені у творах митця малих прозових жанрів національні, соціальні, моральні проблеми не втратили своєї актуальності.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні жанрової своєрідності великої прози митця, висвітленні форми авторської свідомості у повістевому дискурсі письменника, розкритті жанрової матриці романістики автора, адже системне дослідження історії розвитку української літератури неможливе без детального вивчення різножанрової прозової спадщини В. Гжицького.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ : Наукова думка, 1994. 160 с.
2. Павличко Д. Біля мужнього світла. Київ : Рад. літературознавство, 1988. 330 с.
3. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Львів : Академічний Експрес, 1999. 280 с.
4. Дубина М. Проблеми становлення й тенденції розвитку малої прози Західної України (20–30-ті роки XX ст.) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01. Київ, 1997. 50 с.
5. Гжицький В. Цісарське право. Оповідання. Харків ; Одеса : Державне видавництво України, 1931. 201 с.
6. Бровко О. Новела в структурі української прози: модифікації та функції : монографія. Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2011. 400 с.
7. Гжицький В. Лось. Оповідання. Львів : Каменяр, 1966. 33 с.
8. Гжицький В. Помста. Оповідання. Львів : Каменяр, 1960. 58 с.

REFERENCES

1. Aheieva V. (1994) *Ukrainska impresionistychna proza* [Ukrainian impressionistic prose]. Kyiv: Naukova dumka, 160 s. [in Ukrainian].
2. Pavlychko D. (1988) *Bilia muzhnoho svitla* [Near the brave light]. K.: Rad. literaturoznavstvo. 330 s. [in Ukrainian].
3. Denysiuk I. (1999) *Rozvytok ukrainskoi maloi prozy XIX – poch. XX st.* [The development of Ukrainian short prose in the 19th century – beginning 20th century]. Lviv: Naukovo-vydavnyche tovarystvo «Akademichnyi Ekspres», 280 s. [in Ukrainian].
4. Dubyna M. (1997) *Problemy stanovlennia y tendentsii rozvytku maloi prozy zakhidnoi Ukrainy (20–30-ti rr. XX st.)* [Problems of formation and development trends of short prose of Western Ukraine (20-30s of the XX century)]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filol. nauk: spets. 10.01.01 «Ukrainska literatura». Kyiv [in Ukrainian].
5. Gzhytskyi V. (1931) *Tsisarske pravo. Opovidannia* [Imperial law. Story]. Kharkiv-Odesa: Derzhavne vydavnytstvo Ukrainy, 201 s. [in Ukrainian].
6. Brovko O. (2011) *Novela v strukturi ukrainskoi prozy: modyfikatsii ta funktsii: monohrafiia*. Derzh. zakl. «Luhan. nats. un-t imeni Tarasa Shevchenka» [Novel in the structure of Ukrainian prose: modifications and functions: monograph. Govt. closing «Luhan. national Taras Shevchenko University»]. Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 400 s. [in Ukrainian].
7. Gzhytskyi V. (1966) *Los: Opovidannia* [Moose: Stories.]. Lviv: Kameniar, 33 s. [in Ukrainian].
8. Gzhytskyi V. (1960) *Pomsta: Opovidannia* [Revenge: Stories]. Lviv: Kameniar, 58 s. [in Ukrainian].